

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

- ◆ Autorka: Małgorzata Minchberg – artystka wizualna, specjalistka ds. edukacji kulturowej
- ◆ Etap edukacyjny: szkoła podstawowa (klasy VI–VIII), szkoła ponadpodstawowa
Czas trwania: 1 godzina lekcyjna pracy z wybranym obiektem i 1 godzina lekcyjna na działania twórcze na lekcji lub jako praca domowa czy projekt na terenie szkoły

/

Cele główne:

- ◆ nabywanie umiejętności korzystania z otwartych zasobów;
- ◆ wprowadzenie na lekcjach twórczego działania, które prowadzi do kreatywnego i krytycznego myślenia oraz pobudza samodzielność;
- ◆ przekazanie sposobów na korelację sztuki z historią (i innymi dziedzinami).

Motto: *Ciężko zrozumieć dzisiejszy świat, nie znając sztuki współczesnej*

Edukacja XXI wieku pomaga uczniom i uczennicom nabywać umiejętności wyszukiwania, weryfikowania, a następnie wykorzystywania zastanej i szeroko dostępnej wiedzy w twórczy sposób. W tym kontekście naturalne staje się **połączenie nauki i sztuki**, które wzmacnia tak holistycznie rozumianą edukację i wypiera akademickie sposoby nauczania. Znacząco zmienia to rolę nauczycielek i nauczycieli, którzy stają się przewodnikami pokazującymi drogi zdobywania wiedzy i tworzą warunki do nabywania różnych umiejętności przez doświadczenie.

Jak sztuka może stać się narzędziem nabywania i utrwalania wiedzy historycznej? Jak, wychodząc od dzieł sztuki polskich artystów współczesnych, wywołać temat lekcji, a następnie rozwinąć go i pogłębić rozumienie przeszłości przez uczniów? Jak uatrakcyjnić przebieg lekcji przez użycie narzędzi medialnych i zasobów cyfrowych? To pytania, które stawiają sobie nowocześni nauczyciele i nauczycielki. Naszą odpowiedzią są poniższe propozycje oparte na włączeniu sztuki i twórczości w tok lekcji. Oprócz klasycznego wykorzystania oryginalnego dzieła sztuki, czyli oglądania go na wystawie w instytucji kultury (np. w Muzeum Narodowym w Warszawie *Surrealistyczne rozstrzelanie VIII* Andrzeja Wróblewskiego) lub na wycieczce w przestrzeni miejskiej (np. → [Pomnik Powstańców Śląskich](#) → [Gustawa Zemły](#) w Katowicach czy Pomnik Małego Powstańca Jerzego Jarnuszkiewicza na warszawskiej Starówce) w nowoczesnej edukacji możemy włączać sztukę poprzez wykorzystanie nowych technologii i internetu.

W poniższych ćwiczeniach proponujemy trzy źródła dostępu do zasobów dzieł artystycznych w internecie:

- ◆ pozyskiwanie informacji dostępnych w sieci, np. przez wyszukiwarkę Google;
- ◆ muzealne przewodniki internetowe (dostępne w historii wystaw instytucji nawet po zakończeniu wystawy);
- ◆ zdigitalizowane kolekcje muzealne (umieszczone zazwyczaj na podstronach internetowych instytucji kultury).

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

/

Tytuł zajęć:

Czasy socjalizmu w Polsce – realizm socjalistyczny

/

Cele w języku uczniów i uczennic:

- ◆ dowiesz się, czym był socjalizm i realizm socjalistyczny;
- ◆ odkryjecie, jak czas i miejsce determinują sposób życia i wpływają na poglądy ludzi; zrozumiecie, czym jest różnica pokoleń.

/

Dzieło sztuki jako pretekst do lekcji:

Edward Krasinski, *Niebieska linia*, 2014

/

Źródło: film na otwartych licencjach

Zbigniew Libera, *Edward Krasinski. Przewodnik po sztuce* [film online], Ninateka.pl [dostęp 20.12.2018].

Dostępny w internecie: → <https://ninateka.pl/film/edward-krasinski-przewodnik-po-sztuce>.

/

Przebieg ćwiczenia i wskazówki dla nauczycielki lub nauczyciela:

1

Pokaż uczniom i uczennicom obraz Edwarda Krasinskiego *Niebieska linia*. Zachęć ich do odpowiedzi na pytanie: czym może być niebieska linia?

→

Źródło:

<https://www.flickr.com/photos/dalbera/38806029372>

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

- 2 Obejrzyjcie wspólnie film Zbigniewa Libery *Edward Krasiński. Przewodnik po sztuce*, aby zapoznać się z intencjami twórcy.
- 3 Przybliż uczniom i uczennicom główne fakty dotyczące omawianego okresu w historii i sytuacji obywateli w państwie socjalistycznym (nawiąż do wymowy dzieła i motywu ograniczenia przestrzeni niebieską linią). Spiszcie na tablicy wspomniane wydarzenia.
- 4 Poleć uczniom i uczennicom dalsze poszukiwanie w sieci informacji, które pogłębią wiedzę o tym okresie (praca w grupach).
- 5 Poproś grupy, aby wyjaśniły i przedstawiły całej klasie pojęcie realizmu socjalistycznego (mogą posłużyć się informacjami z internetu).
- 6 W podsumowaniu lekcji wspólnie omówcie, jak wyglądały czasy socjalizmu w Polsce.

Działania twórcze (praca domowa lub praca w szkole):

Zachęć uczniów i uczennice do stworzenia osobistych wypowiedzi na temat: „Czym jest wolność?” (inspirowanych filmem Krasińskiego, np. niech każdy dokończy zdanie „Wolność to...” pisane na tekturce niebieskim markerem, bez odrywania ręki).

Środki i narzędzia dydaktyczne

Reprodukcja przedstawiająca pracownię artysty oplecioną niebieską linią, rzutnik i komputer z dostępem do internetu, tekturki formatu a4, niebieskie markery (można przygotować to z uczniami na zajęciach)

Przydatne linki:

Instytut Awangardy w Warszawie

→ <http://www.institutawangardy.org/pl>

Biogram Edwarda Krasińskiego

→ <https://culture.pl/pl/tworca/edward-krasinski>

Artykuły uzupełniające z portalu [Historia: poszukaj!](https://www.historiaposzukaj.pl)

M. Łanuszka, *Powojenne społeczeństwo zniewolonego apatycznym oczekiwaniem*. Obraz „Kolejka trwa” z Muzeum Narodowego w Warszawie, [online], [dostęp 21.12.2018]. Dostępny w internecie:

→ https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,obrazy,282,obraz_wroblewski_kolejka.html

Uwagi:

Kontynuacją zajęć może być spotkanie z rodzicami i dziadkami, którzy opowiedzą młodzieży, jak żyło się w okresie socjalizmu. Można wybrać się do pobliskiego muzeum sztuki nowoczesnej i poszukać prac osób wymienionych w filmie.

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

/

Tytuł zajęć:

Odzyskanie niepodległości przez Polskę – bohaterki i bohaterowie z epoki

/

Cele w języku uczniów i uczennic:

- ◆ dowiesz się, kim byli Józef Piłsudski i polskie sufrażystki (Maria Dulębianka, Kazimiera Bujwidowa, Paulina Kuczalska, Zofia Nałkowska, Zofia Daszyńska-Golińska, Irena Krzywicka);
- ◆ poznasz historię odzyskania niepodległości przez Polskę i uzyskania praw wyborczych przez kobiety w Polsce;
- ◆ odkryjesz, jak wielki udział w ważnych wydarzeniach historycznych Polski miały kobiety (na przykładzie polskich sufrażystek i Ligii Polskich Kobiet).

/

Dzieło sztuki jako pretekst na lekcji:

Paweł Bownik, *Rewers 8 (kurtka mundurowa Józefa Piłsudskiego)*, 2016

Źródło: Internetowy przewodnik muzealny Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie:

→ <https://niepodlegle.artmuseum.pl/pl/artysta/177>

/

Przebieg ćwiczenia i wskazówki dla nauczycielki lub nauczyciela:

- 1 Pokaż uczniom i uczennicom dzieło Bownika w przewodniku internetowym (otwórzcie stronę główną muzeum i odpowiednią podstronę – możecie korzystać z telefonów komórkowych). Poproś ucznia lub uczennicę o przeczytanie opisu towarzyszącego dziełu.
- 2 Wspólnie stwórzcie listę pytań dotyczących przeczytanego tekstu i zapiszcie je na tablicy. Dopisz kilka kolejnych pytań dotyczących tematu głównego lekcji.
- 3 Poleć uczniom i uczennicom poszukanie odpowiedzi na zadane pytania w internecie (praca w grupach). Zaproponuj wykorzystanie następujących artykułów:
P. Zakrzewski, → [Poczet emancypantek polskich](#) [online], Culture.pl, 10.09.2015.
A. Górnicka-Boratyńska, → [Polskie sufrażystki, bojowniczk, skandalistki](#) [online], „Wysokie Obcasy”, 29.12.2018 (pełna wersja artykułu tylko z wykupionym dostępem do serwisu).
- 4 Poproś grupy o prezentację wypracowanych odpowiedzi.
- 5 Uzupełnij i podsumuj wiadomości przedstawione przez młodzież.

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

Działania twórcze:

Zasugeruj uczniom wykonanie flag i banerów, na których zaprojektują a następnie napiszą hasła związane z niepodległością. Zainicjuj wspólny happening dla społeczności szkolnej z wykonanymi rekwizytami. Może to być np. wymowne przejście w przestrzeni szkolnej w obecności społeczności szkoły podczas przerwy.

Środki i narzędzia dydaktyczne:

duże formaty szarego papieru, farby, pędzle, dostęp do internetu

Przydatne linki:

Niepodległe. Kobiety a dyskurs narodowy [katalog wystawy online], Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie [dostęp 20.12.2018]. Dostępny w internecie: → <https://niepodlegle.artmuseum.pl/pl/info>.

M. Różyc, *Prawda pod ubraniem* [online], Vogue.pl [dostęp 20.12.2018]. Dostępny w internecie: → <https://www.vogue.pl/a/prawda-pod-ubraniem>.

Liga Polskich Kobiet: → <http://ligakobietpolskich.pl/historia-lkp>.

Artykuły uzupełniające z portalu [Historia: poszukaj!](https://www.historiaposzukaj.pl)

M. Mackiewicz, *Cenne pamiątki po pierwszym marszałku Polski. Kurtka i Czapka Józefa Piłsudskiego w zbiorach Muzeum Wojska Polskiego* [online], [dostęp 20.12.2018]. Dostępny w internecie:

→ https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,obiekty,777,obiekt_mundur_pilsudskiego.html

K. Dzimira-Zarzycka, „*My, Polki, nie chcemy być biernymi widzami. Zjazd kobiet w Warszawie w 1917 roku*” [online], [dostęp 20.12.2018]. Dostępny w internecie:

→ https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,wydarzenia,827,zjazd_kobiet_1917.html

Uwagi

Uzupełnieniem zajęć może być projekcja filmu Marty Dzido i Piotra Śliwowskiego *Siłaczki* (2018) o polskich sufrażystkach.

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

/

Tytuł zajęć:

II wojna światowa widziana oczami cywilów

/

Cele w języku uczniów i uczennic:

- ◆ dowiesz się więcej o historii II wojny światowej;
- ◆ poznasz losy ludności cywilnej w okupowanej Polsce;
- ◆ odkryjesz różnice pomiędzy powszechnie znaną narracją państwową a spojrzeniem cywila na zjawisko wojny.

/

Dzieło sztuki jako pretekst na lekcji:

Andrzej Dłużniewski, *Wojna* (1994)

Źródło: Zasoby muzealne na otwartych licencjach z serwisu internetowego Narodowej Galerii Sztuki Zachęta: → <https://zacheta.art.pl/pl/kolekcja/katalog/dluzniewski-andrzej-wojna-der-rieg-2>

/

Przebieg ćwiczenia i wskazówki dla nauczycielki lub nauczyciela:

- 1 Pokaż uczniom i uczennicom, jak znaleźć dzieło Dłużniewskiego w cyfrowej kolekcji Zachęty. Pozwól, by przez chwilę przeszukiwali swobodnie cyfrowe zasoby instytucji kultury.
- 2 Wróćcie do pierwotnie znalezionej pracy *Wojna*. Poproś, aby każdy napisał na tablicy jedno pytanie, które jest mu potrzebne do wyjaśnienia sensu dzieła. Dopisz inne pytania związane z tematem głównym lekcji.
- 3 Zachęć uczniów i uczennice do odpowiadania na pytania w formie burzy mózgów (tzn. nie ma jednej poprawnej odpowiedzi – ukaże to wielość spojrzeń).
- 4 Poleć uczniom i uczennicom poszukać w sieci prywatnych wspomnień uczestników II wojny światowej. Zasugeruj pomocne strony i artykuły dostępne w sieci.
- 5 Poprowadź rozmowę o tym, jak różne są narracje historyczne i z czego wynikają odmienne spojrzenia na fakty historyczne.

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

Działania twórcze:

Zaproponuj uczniom i uczennicom wykonanie osobistych kolaży na temat uczuć i emocji, które ich zdaniem przeżywała ludność cywilna w obliczu wojny.

Środki i narzędzia dydaktyczne:

rzutnik i komputer z dostępem do internetu, strony internetowe instytucji kultury, bloki techniczne formatu a3, gazety, klej, nożyczki

Artykuły uzupełniające z portalu [Historia: poszukaj!](https://www.historiaposzukaj.pl)

I. Markowska, *Okupowany Toruń w obiektywie niemieckiego fotografa. Prace Kurta Grimma ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Toruniu*, [online], [dostęp 20.12.2018]. Dostępny w internecie:

→ https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza/obiekty/664/obiekt_fotografia_torun.html

Przydatne linki i materiały:

Okupacyjna codzienność. Polska i Polacy w II wojnie światowej [strona edukacyjna prowadzona przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych]: https://ww2.pl/okupacyjna_codziennosc.

Cykl audycji Historie zapamiętane: trudności życia codziennego w czasie okupacji [online], [dostęp 20.12.2018]. Dostępny w internecie:

→ <https://www.polskieradio.pl/7/129/Artykul/1221050,Historie-zapamietane-Trudnosci-zycia-codziennego-w-czasie-okupacji>.

W. Duch [recenzja z:] B. Manińska, *II wojna światowa. Okupacyjna codzienność* [online], [dostęp 20.12.2018]. Dostępny w internecie:

→ <https://historia.org.pl/2013/07/22/ii-wojna-swiatowa-okupacyjna-codziennosc-praca-zbiorowa-recenzja>.

J. Urbanek, *Codziennosc w cieniu terroru. Okupacja niemiecka w Polsce 1939–1945*, Gdańsk 2014.

Uwagi

Jeśli jest taka możliwość, możecie zaplanować wizytę w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku.

Edukacja historyczna przez sztukę współczesną

Spis innych propozycji dzieł sztuki współczesnych artystów polskich do wykorzystania na lekcjach historii

W sytuacji najtrudniejszej dla wykorzystywania dzieł sztuki, kiedy to nie możemy spotkać się z nim oko w oko w instytucji kultury czy w innej przestrzeni rzeczywistej, i kiedy zawiedzie nas sieć internetowa, pozostaje zawsze reprodukcja w przyzwoitej rozdzielczości.

01. Abraham Ostrzega, → [Wieża Babel](#) w replice Małgorzaty Niedzielko [o wielonarodowej dawnej Polsce].
02. Włodzimierz Pawlak, → [Adolf Hitler](#) [o faszyzmie i II wojnie światowej].
03. Włodzimierz Pawlak, → [Polacy formują flagę narodową](#) [o początkach państwa polskiego, barwach, symbolach narodowych i hymnie polskim, o tożsamości narodowej].
04. Marek Sobczyk, → [Eurodeputowani atakują instalację](#) (Taniec) [o przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, o wspólnocie Europy i udziale Polski w sojuszu państw europejskich, o homogenizacji kultury i problemach z tym związanych, o roli Jana Pawła II].
05. Xawery Dunikowski, *Boże Narodzenie w Oświęcimiu* [o II wojnie światowej, o wojnach widzianych oczami cywilów, o cenie, jaką ponoszą obywatele za decyzje polityków].
06. Andrzej Wróblewski, → [Surrealistyczne rozstrzelanie VIII](#) [o II wojnie światowej, o wojnach widzianych oczami cywilów, o cenie, jaką ponoszą obywatele za decyzje polityków].
07. Jerzy Jarnuszkiewicz, → [Pomnik Małego Powstańca](#) [o powstaniu warszawskim, o udziale dzieci i młodzieży w powstaniu i wojnie].
08. Mirosław Bałka, → [Święty Wojciech](#) [o początkach państwa polskiego i chrześcijańskiej Polski].
09. Mirosław Bałka, → [Winterreise](#) [o Holokauście].
10. Zbigniew Libera, → [Lego](#). → [Obóz koncentracyjny](#) [o Holokauście, obozach koncentracyjnych].
11. Zuzanna Hertzberg, → [Ochotniczki wolności](#) [o udziale Polaków i Polek w ruchach antyfaszystowskich przed drugą wojną światową, o faszyzmie i antyfaszyzmie w Europie przed wybuchem wojny, o wojnie domowej w Hiszpanii w latach 1936–1939 i polskiej brygadzie Dąbrowszczaków].
12. Anna Niesterowicz, kolaże → [Bez tytułu](#), 2018 [o sytuacji kobiet w czasach PRL-u, o życiu w ustroju socjalistycznym].
13. Jadwiga Sawicka, → [Narodowy/wyborowa](#) [o przynależności narodowej, o znaczeniu słów związanych z pochodzeniem i przynależnością, o symbolach narodowych, o różnicach sytuacji polskich obywateli i obywateli teraz i w przeszłości].
14. Zuzanna Janin, → [Wajda. Wałęsa. Ossowska](#) [o udziale kobiet w ważnych wydarzeniach historii Polski, o przełomie roku 1989, o transformacji lat 90. w Polsce, o strajkach lat 80.].
15. Paweł Susid, *CCCP/USA Przewidywanie przez powtarzanie* [o zimnej wojnie].
16. Paweł Susid, *Bawełniane, wełniane, jedwabne* [okładka pisma *Midrasz* z 2001 roku], [o obywatelach polskich żydowskiego pochodzenia, o naszym współistnieniu, o pogromach, np. w Jedwabnem].
17. Paweł Susid, *Bez tytułu (Nuda)* [o historii symboli i barw narodowych, czym są dzisiaj dla nas].